

עמדתי ואתבונן, בשנה זו שמחמת המגיפה, רבים מתפללים ברחובות וחצרות הבתים, וכבר נתקבעו המקומות ונתקבעו נוסחים, האם יש להדליק נרות חנוכה במקום התפילה בברכה?

תשובה:

תקנה זו של הדלקת נרות בבית הכנסת איננה מופיעה בגמרא וברמב"ם ומקורותיה בראשונים. והשולחן ערוך פסק להלכה שנהגו להדליק בבתי הכנסת ולברך על ההדלקה¹. מה המקור? הראשונים מסתמכים על בעל העטור [ספר הדברות בלשונם] שנהגו להדליק בבית הכנסת, ובשבלי הלקט [קפה] מביא בשם ראשון שהיה נמנע מלהדליק בבית הכנסת. בכלבו [סימן מד'] מובאים ג' נימוקים למנהג זה. להוציא את מי שאינו בקי, פרסום הנס, וזכר למקדש. וראוי להתבונן האם רק בהצטרף ג' הסיבות נדליק בברכה או שדי באחת הסיבות כדי להדליק, שאלה זו נדונה ביחס לזמנינו שקשה לטעון שיש מי שאינו בקי, ואף קידוש בליל שבת ויו"ט בית הכנסת אינו נוהג כיום.

והריב"ש [סימן קיא'] סבר כי עיקר התקנה היא מחמת הגזירות וחוסר היכולת לפרסם הנר בחוץ, הנהיגו הראשונים להדליק ברוב עם בבית הכנסת משום פרסומי ניסא. נראה מדבריו כי די בטעם הזה כדי להדליק נ"ח בבית כנסת בברכה. ולנדון דידן, במקומות בהם יש סגר הדוק בחנוכה, ולא יהיה אנשים ברחובות לפרסומי ניסא, לכאורה יהיה צריך להדליק במנין בברכה, כי בכך יהיה פרסומי ניסא.

אבל נראה כי עיקר הנימוק של הריב"ש הוא חוסר יכולת להדליק בחוץ, מחמת גזרה על דת ואיסור קיום מצווה כהלכתה. מכיפת הקורונה אינה העברה על דת, אלא זהירות מתבקשת בחיי אדם, וגם במקום סגר הדוק ניתן להדליק בפתחי הבתים והחצירות, וגם יש עוברים ושבים לצורכיהם, ונראה פשוט שאין המצב היום מתיר הדלקה בתפילה בחוץ בברכה.

בתרומת הדשן סימן קד, מבואר כי עיקר התקנה היא זכר לבית המקדש, וממילא הנדון איך להעמיד את הנרות בביץ הכנסת באופן שיתאימו למקומם בבית המקדש. במקדש יש מחלוקת תנאים האם המנורה היתה עומדת בין צפון לדרום או בין מזרח ומערב, ומזה נובעים מהים שונים במיקום המנורה בבית הכנסת. מהאי טעמא של הדמיון למקדש נהגו ישראל להדליק נרות בבית הכנסת גם בבוקר כהטבת הנרות אבל ללא ברכה זכר למקדש. ודעביד כמר או כמר, נראה כי זכר למקדש הוא ענין למקדש מעט, ורחובות העיר והחצירות לא נתקדשו. ודומה הדבר למה שמכריע בהליכות שלמה, להגרש"ז אויערבך שחיילים אינם מדליקים נ"ח באוהל כי התקנה היא בבית ואוהל אינו בית ומהאי טעמא נמי נראה כי רחוב עם הצללה ואף קירוי אינו בית והוא דלא לוסף עלה.

אמנם רבים נוהגים כאותם מורי הוראה שבימים כתיקנם הורו שיש להדליק נ"ח בעת אירועים רבי משתתפים בברכה ויש שהורו להתפלל שם תפילת ערבית ואז שפיר חשיב כבית כנסת וכן מורה ובא הגרע"י ביביע אומר חלק ז' או"ח נז' וכן נוהגים חסידי חב"ד בהוראת רבם להדליק בחנויות ועוד מקומות ודי להם בטעמא דפרסומי ניסא כדי להדליק בברכה. ולעומתם רבים האוסרים להדליק באסיפות ואירועים מהם הגרש"ז בהליכות שלמה [חנוכה פרק יז אות ג'] שאף בבית כנסת בבאים ללמוד מאוחר יותר הורה שלא להדליק. יסוד המחלוקת הוא האם סגי בטעם של פרסומי ניסא בעצמו כדי להדליק בברכה. ונראה כי גם לדעת המתירים כדי להתיר הדלקה בברכה צריך שיהיה פרסום משמעותי וכרגיל בבית כנסת או באולם אירועים, ובאסיפות הקהל, יש רבים ויש פרסום, אבל מניני החצרות קשה להגדירם כפרסומי ניסא מובהק. ולכן נראה כי גם לדעת הגרע"י ודעימיה לא חשיב האי מנין פרסומי ניסא מובהק ואין להדליק בברכה.

¹ בפוסקים דנו בשיטת מרן השו"ע שבעלמא ס"ל שאין מברכין על מנהג ואילו בהדלקת נ"ח בבית הכנסת הגם שהוא מנהג פסק שידליקו בברכה, וביביע אומר חלק ז' או"ח נז' צא לחלק בין מנהג מימי חז"ל ובהנהגתם שעליו מברכים למנהג שעמ"י נהגו נעצמם שאין מברכים, ובזה מתרץ החילוק בין הלל בר"ח הוא מנהג שנהגו ישראל מעצמם ולכן אין מברכים. למנהג הדלקת נרות בבית הכנסת שמברכים. ולפי דבריו יוצא שמנהג זה קדום עד מאוד וחז"ל הם אלו שתקנו לנו לברך עליו. ויש לפלפל בדבריו ולמצוא מקורות לקדמות התקנה הזו. ובהליכות שלמה מחלק בין עיקר ההדלקה שהיא תקנת חז"ל והרחיבו אותה לבית הכנסת ובזה מברכין לדעת מרן על מנהגא, לבין הלל בר"ח שכל יסודו שורשו ועיקרו הוא מנהג.

המורם מהאמור, שאין להדליק בברכה במניני החצרות, כי אין לנו אורחים שלנים שם, אינו דומה למקדש כי אין זה בית וגם אין זה פרסומי ניסא מובהק. ואם בכל זאת רוצים להדליק יש להזהר שידליקו בלא ברכה וכן ביום לפני תפילת שחרית ניתן להדליק בלא ברכה. אמנם הטוב ביותר לעניות דעתי שאחד מבני המניין ידליק כהגר"א בשקיעה בפתח ביתו או חצירו, בברכה מדין הדלקה של בית, בני המנין יראו וישתתפו ובזה יהיה פרסום הנס בשופי ואורה של חנוכה סביב המניין בחצר.